

Tootjavastutuse laiendamine sigaretikonile kui ohtlikule jäätmele

Sigarettide suitsetamine pole toonud ühiskonnale kuigi palju hüvesid. Samas põhjustavad sigaretikonid olulist kahju loodusele ja kulutusi ühiskonnale. Põhjus peitub sigarettide disainis: need koosnevad materjalist, mis on loodusesse sattununa ohuks keskkonnale ja seeläbi ka inimestele.

Tootjavastutuse põhimõtete kohaselt peab tootja piirama ohtlike ainete kasutamist, et vältida nende sattumist keskkonda ja selle kaudu ka vajadust üldse tegeleda ohtlike jäätmete keskkonnast eemaldamisega.

Praegu kehtivate põhimõtete järgi on sellisteks probleemtoodeteks näiteks patareid ja akud, mootorsõidukid ja nende osad, elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad, rehvid (allikas: <https://www.envir.ee/et/laiendatud-tootjavastutus-ja-probleemtooted>). Laiendatud vastutus tähendab, et tootja vastutab toote eest alates selle valmistamisest ja/või turule laskmisest kuni selle jäätmeteks muutumiseni ja ajani, mil need jäätmed lakkavad olemast jäätmed. Sigarettidest tekkivatele jäätmetele täna tootjavastutus ei laiene, ent nende käitlemisele senisest rohkema tähelepanu pööramist toetavad jäätmeseadus ja komisjoni määrus (EL) nr 1357/2014, mille alusel kvalifitseerub sigaretikoni ohtlikuks jäätmeks ja probleemtooteks. Seega ei ole konide suhtes seni rakendatud meetmeid, mida õigusaktid juba täna sisuliselt nõuavad.

Seetõttu teeme ettepaneku kohustada Eestis sigarettide edasimüüjaid looma sigaretikonide kokku kogumise süsteemi ning võtma aktiivse vastutuse selle eest, et konid ei satuks loodusesse.

Milline on sigaretikonide negatiivne mõju keskkonnale?

Sigaretikonid on globaalse mõjuga reostusallikas, mis mõjutab elustikku väga erinevatel tasanditel, jõudes läbi toiduahela ka inimeseni:

1. Loodusesse sattunud sigaretikoni ei komposteeru, vaid laguneb mikroplastiks, panustades oluliselt globaalsesse mikroplasti probleemi. Juba praeguseks moodustavad sigaretikonidest alguse saanud mikroplasti tükid suurima osa mereveest leitavast mikroplastist.
2. Sigareti filtri eesmärk on vähendada suitsetaja organismi jõudvate toksiliste keemiliste ühendite hulka. Filtrisse kinni jäänud ühendid leostuvad loodusesse sattununa aga vette, põhjustades sel viisil mikroorganismide hukkumist nii veeökosüsteemides kui ka mulla-elustiku kadu.
3. Filtrite saastumise tõttu põlemisjääkidega on neid keeruline ümber töödelda ja nende materjali taaskasutamine on raskendatud. Ent materjalid, mida ei saa uuesti ringlusesse võtta, on keskkonnale mitmeti koormaks.

Vaata teemakohaseid teadusartikleid siit:

https://www.ecotoxcentre.ch/media/194900/2019_zigarettenstummel_en.pdf

<https://cigarettebutt.worldcleanupday.org/references/>

Tootjad ei ole astunud sigaretikonide keskkonnamõju vähendamiseks olulisi samme

Täna ei ole sigarettide tarbijal ühtegi keskkonnahoidlikku viisi sigaretikonist vabanemiseks: koni mahaviskamisel järgneb eelmainitud keskkonnareostus, ent selle olmeprügisse panemisel suunatakse see põletusse, mis tähendab materjali ringlusest väljaviimist, mis ei ole jäätmeprobleemi puhul kaugeltki optimaalne lahendus. Seejuures pole tootjad loodusesse sattunud sigaretikonide kokku kogumisse märkimisväärselt panustanud, jättes koristamise pigem omavalitsuste korraldada. Probleem on nii suur, et sigaretikonid on kokku korjatud ka vabatahtlike tööna, mida aga ei ole kohane pidada tootja tekitatud probleemi sisuliseks lahenduseks.

Võimalikud lahendused, kuidas tootja saaks oma kohustust täita

Lahenduseks on erinevaid võimalusi, näiteks:

1. pandisüsteem automaatide näol, sarnaselt pandipakendite kogumisega, või muul viisil rahalise hüvitise pakkumine sigaretikonide tagastamise eest muust prügist eraldi (näiteks saab tarbija need eelnevalt koguda kaasaskantavasse tuhatoosi);
2. sigaretikonide tagastamise sidumine sigaretipaki hinnaga, sarnaselt oma pakendiga jookide ostmisele; sigaretiostu kui sellise sidumine eelmiste konide tagastamisega, vms.

Nn pandisüsteem või sigarettide hinna sidumine konide tagastusega oleks oluline meede, mis aitaks muuta suhtumist sigaretikonidesse. Kui tootja/edasimüüja aktiivselt pingutaks konide tagasisaamiseks ja maksaks nende kokku kogumise eest, muutuks senine äravisatav praht tarbijale “väärtuseks”, mida tasub kokku korjata ja tagastada.

Kui seda teha koos sisulise teavitustööga, mis aitaks mõista sigaretikonide mõju ökosüsteemidele, saaksime nende tähenduse ümber mõtestada – nii nagu varem on pakendeid ümber mõtestatud uute esemete tootmise toorainena.

Kokkuvõte

Eeldame, et lõpliku ja efektiivse keskkonnahoiu standarditele vastava lahenduse pakuvad välja tootjad/edasimüüjad, soovitavalt koostöös toote lõpptarbijaga, kandes ühiselt ka tekkiva kulu.

Oluline, et süsteem ise ei looks juurde ebavajalikku koormust keskkonnale ning oleks läbi mõeldud nii säästlikult kui võimalik.

Ootame, et üleminek uuele süsteemile toimub mõistliku, kuid võimalikult lühikese aja jooksul.

Juhul, kui sarnast algatust mujal maailmas veel ei ole, on Eestil võimalus olla leidlike lahenduste suunanäitaja.